

Μορφο-συντακτική παραγωγή και επεξεργασία λόγου στην γραμματική αφασία

Άτομα που πάσχουν από γραμματική αφασία αντιμετωπίζουν προβλήματα στην κατανόηση συντακτικά σύνθετων προτάσεων, ενώ η παραγωγή ορισμένων γραμματικών κατηγοριών παρουσιάζεται επίσης προβληματική. Πιο συγκεκριμένα, η μορφοσυντακτική παραγωγή που αφορά στη γραμματική κατηγορία του ρήματος έχει παρατηρηθεί πως πλήττεται επιλεκτικά, με τη συμφωνία υποκειμένου – ρήματος να εντοπίζεται λιγότερο προβληματική, συγκριτικά με τη χρονική αναφορά (π.χ., για τα Εβραϊκά: Friedmann & Grodzinsky 1997, για τα Ελληνικά: Fyndanis, Arcara, Christidou, & Caplan 2018, για τα Γερμανικά: Wenzlaff & Clahsen 2004, για τα Ολλανδικά: Kok, van Doorn, & Kolk 2007). Επιπλέον, σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών που αφορούν στην γραμματική αφασία στα Ελληνικά, η όψη (aspect) εμφανίζεται εξίσου ή περισσότερο ελλειμματική σε σύγκριση με τη χρονική αναφορά (π.χ., Fyndanis et al. 2018b, Fyndanis, Varlokosta, & Tsapkini 2012, Nanousi, Masterson, Druks, & Atkinson 2006, Varlokosta et al., 2006). Ωστόσο, οι λόγοι για τους οποίους τα άτομα με γραμματική αφασία αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη χρονική αναφορά του ρήματος, δεν έχουν καταστεί σαφείς. Είναι πιθανό θεμελιώδεις γλωσσικές διαδικασίες όπως η 'κωδικοποίηση' (encoding) και η 'ανάκληση' (retrieval) να επηρεάζονται με διαφορετικό τρόπο/σε διαφορετικό βαθμό στα άτομα με αγραμματισμό. Επίσης, ο ρόλος των χρονικών επιρρημάτων, και συγκεκριμένα ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζουν την κατανόηση της χρονικής αναφοράς, ανάλογα με τη θέση τους μέσα στο εκφώνημα (ανάλογα με το αν ακολουθούν ή έπονται του ρήματος) δεν έχει μελετηθεί. Στόχος της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση των ακόλουθων ερευνητικών ερωτημάτων: **(α)** Οι δύο καίριες γλωσσικές διεργασίες (κωδικοποίηση/ανάκληση) που εμπλέκονται στην παραγωγή της χρονικής αναφοράς επηρεάζονται με διαφορετικούς τρόπους στα άτομα με αγραμματική αφασία; **(β)** Η κατανόηση της χρονικής αναφοράς του ρήματος επηρεάζεται από την όψη (συνοπτική/μη-συνοπτική); **(γ)** Η θέση του επιρρήματος (δηλαδή, το αν προηγείται/έπεται του ρήματος) επηρεάζει την κατανόηση της χρονικής αναφοράς;

Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας θα εξεταστούν δύο ομάδες συμμετεχόντων: η πρώτη (πειραματική ομάδα) θα αποτελείται από άτομα που πάσχουν από αγραμματική αφασία και η δεύτερη (ομάδα ελέγχου) θα αποτελείται από υγιείς συμμετέχοντες, που θα έχουν αντιστοιχισθεί με τους συμμετέχοντες της πειραματικής ομάδας ως προς την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης (χρόνια συμμετοχής στην επίσημη εκπαίδευση). Τρία (3) πειράματα θα πραγματοποιηθούν προκειμένου να διερευνηθούν τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα: τα πειράματα 1 και 2 θα διεξαχθούν προς διερεύνηση των ερωτημάτων (α) και (β). Πιο συγκεκριμένα, και τα δύο πειράματα θα περιλαμβάνουν δοκιμασίες (tasks) γλωσσικής παραγωγής, οι οποίες θα αφορούν την χρονική αναφορά του ρήματος. Ωστόσο, το πείραμα 1 θα αποτελεί δοκιμασία συμπλήρωσης πρότασης με μετασχηματισμό (transformational sentence completion task) – δοκιμασία που θα απαιτεί από τους συμμετέχοντες να χρησιμοποιήσουν τόσο την διεργασία 'κωδικοποίησης' όσο και 'ανάκλησης' –, ενώ το πείραμα 2 θα είναι μια δοκιμασία συμπλήρωσης πρότασης χωρίς μετασχηματισμό (non-transformational sentence completion task), η οποία θα απαιτεί πρωτίστως την ενεργοποίηση της διαδικασίας 'ανάκλησης'. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσει να διακριθεί ο ρόλος των δύο διεργασιών στη γλωσσική παραγωγή της χρονικής αναφοράς του ρήματος. Με το πείραμα 3 θα διερευνηθεί η ερευνητική ερώτηση (γ). Το πείραμα αυτό θα εξετάζει την κατανόηση λόγου (language comprehension). Το ερευνητικό υλικό (προτάσεις) θα παρουσιαστεί στους συμμετέχοντες γραπτά ή δια ακοής, και στο τέλος κάθε εκφώνηματος θα τους ζητείται να δίνουν μια γραμματική κρίση (grammaticality judgment), να δηλώνουν, δηλαδή, αν είναι η πρόταση σωστή ή λάθος, σε χρονικό διάστημα που θα ορίζουν οι ίδιοι (self-paced paradigm). Κάποιες από τις πειραματικές προτάσεις θα περιλαμβάνουν αναντιστοιχία (mismatch) μεταξύ ρήματος και χρονικού επιρρήματος, ενώ η θέση του χρονικού επιρρήματος δεν θα είναι κοινή για το σύνολο των προτάσεων, καθώς σε ορισμένες από αυτές το επίρρημα θα προηγείται του ρήματος, ενώ σε άλλες θα ακολουθεί. Η μελέτη στοχεύει στη διεύρυνση της βιβλιογραφίας στον χώρο της αφασίας, συγκεκριμένα αναφορικά με τη μορφοσυντακτική επεξεργασία των ατόμων με αγραμματική αφασία, αλλά και στην εμβάθυνση των επιστημονικών γνώσεων για τη μορφοσυντακτική επεξεργασία στον υγιή πληθυσμό. Η διερεύνηση των υποκείμενων αιτιών των μορφοσυντακτικών ελλειμμάτων στην αφασία θα μας επιτρέψει να κατανοήσουμε καλύτερα τα προβλήματα που προκύπτουν στον αγραμματισμό, τα οποία με τη σειρά τους θα ενημερώσουν προγράμματα λογοθεραπείας. Έτσι, τα αποτελέσματα της παρούσας διατριβής θα έχουν δυναμικά και πρακτική εφαρμογή σε επίπεδο κλινικής παρέμβασης.